

Összefoglaló
az "EU elnökség - Duna - környezetvédelem" műhelykonferenciáról

A konferenciára 2010. november 22-én az MTA Jogtudományi Intézet Tanácstermében került sor, az MTA Jogtudományi Intézete és az MTA Szigetközi Munkacsoportja rendezte.

A konferenciát Lamm Vanda akadémikus vezette.

Résztevők: *Berczik Árpád* akadémikus (MTA), *Buczkó Krisztina* (MTM), *Gubányi András* (MTM), *Guti Gábor* (MTA), *Hajósy Adrienne* (MTA), *Horváthy Balázs* (MTA), *Iványi Kinga* (MTA), *Kertész József* (ÉDUKÖVIZIG), *Kovács Péter* (VM), *Mészáros Ferenc* (MTM), *Potyó Imre* (MTA), *Prohászka Tamás* (VM), *Sütheő László* (ÉDUKÖVIZIG).

Vitaindítót Horváthy Balázs tud. munkatárs (MTA-JTI) és Berczik Árpád akadémikus (MTA-MDÁ) tartott. Gerelyes István főosztályvezető (KM) betegsége miatt kimentette magát.

A konferencia témái a magyar EU elnökség, a Duna és a Duna Régió Stratégia (EDS) összefüggései, a következő fél év várható történései.

Horváthy Balázs vitaindítójában a magyar elnökség *vezetés - kezdeményezés - képviselet - adminisztráció* funkcióit, a Lisszaboni Szerződés hatálybalépésével összefüggő változásokat ismertette, illetve az EDS programjainak várható alakulását. Az elnökség korábban teljesen kötetlen kezdeményező funkciói most a több éves programokhoz és a tizennyolc hónapos trió-elnökséghez alkalmazkodnak. Az Európai Tanács napirendjét a soros elnökség az állandó elnökkel egyeztetve határozza meg. Az EDS a Tanácson és az Európai Tanácson belül nem jelent majd jelentős terhet a magyar elnökségi félév alatt. A Bizottság december 8-án teszi közzé a stratégiát, elfogadása az elnökségi félév végén várható. Az EDS akciótervének gyakorlati megvalósítása (implementációja) már a következő trió-elnökség feladata lesz. Az előd, a Balti Stratégia eredményeinek részletes feldolgozása még hátravan; az EDS programjának kialakításakor kívánatos lenne a balti tapasztalatok figyelembevétele.

Az EDS nem a jogalkotás, hanem a politikai szintjén (akcióterv) jelent elsősorban feladatot. A stratégia területileg már le van határolva (a Duna vízgyűjtője), 14 ország vesz részt a megvalósításában. Különlegessége, hogy az országok között 6 nem EU-tag is szerepel. Külön pénzügyi forrást az Unió jelenleg nem biztosít a célokra, a meglévő támogatások átcsoportosítása, illetve a programok összehangolása és közös megvalósítása lesznek az új feladatok. 2014 után viszont már elképzelhető önálló forrás az EDS megvalósítására; éppen a magyar elnökségi időszak alatt lenne lehetőség ennek érdekében az első lépések megtételére.

A részes országok pozíciópapírjai jelentős eltéréseket mutatnak, a december 8-ra várt anyagot a Bizottság ezekre, illetve a lefolytatott konzultációs folyamat eredményeire támaszkodva állítja össze. Barroso elnök mostani bukaresti beszédében rámutatott, hogy a Balti Stratégiával ellentétben, melynek elsőként kiemelt szempontja a környezetvédelem volt, az EDS-ben ez a kiemelt helyzet a közlekedésé lesz. A magyar kezdeményezés környezetvédelmi fejezetének középpontjában az éghajlatváltozáshoz kapcsolódóan az extrém vízügyi jelenségek integrált és fenntartható kezelése, illetve a vízminőségre vonatkozó jogalkotás fejlesztése áll.

Berczik Árpád akadémikus a Dunával és a szigetközi monitoringgal kapcsolatban a szemlélet változását ismertette részletesen, mert az előrelépéshez ez az alapvető szempont. Csak néhány évtizede kezdődött a folyam öntisztítóképeségének felismerése és - ingyenes - ökológiai szolgáltatásainak elismerése mind a szakmák tágabb körében, mind a közvéleményben. Ehhez hasonlítható az a változás, amely a hajózás fejlesztésekor már "a folyó természetes

adottságaihoz illő járműpark kialakítása" vs. "műszaki beavatkozások a folyómederben a mélyebb és szélesebb hajóutat igénylő hajók miatt" szempontok között, az előbbi javára napjainkban megy végbe. A környezeti szempontok felértékelődése mellett a hajózás fejlesztésénél előtérbe került az intermodalitás szükségessége, a víziút és a kikötő kapcsolata más közlekedési módokkal, az infrastruktúrák harmonizációja, gazdaságossági szempontok vizsgálata.

A megalapozott tervekhez környezeti adatokra, folyamatos monitoring működtetésére van szükség. A Duna szigetközi szakaszán két évtizede folyó nagy változások monitoringjának pénzügyi lehetőségei az utóbbi két-három évben egyre szűkültek, elsősorban a terepi munkák mennyisége csökkent. A kutatók munkája egyre inkább az "ingyen" végezhető feladatokra, elsősorban az értékelésre szűkül.

Holott a környezeti monitoring fontosságára éppen napjainkban világított rá a Nemzetközi Bíróság Argentina-Uruguay perben hozott ítélete az Uruguay folyó cellulóz-malmai ügyében. Az ítélet kötelezőnek mondja ki az országok közt a környezeti kérdésekben történő együttműködést függetlenül attól, hogy részeresei-e az Espooi Egyezménynek. A környezeti jogfejlődés e fontos eseményének várható következményeit a Bős-Nagymaros perre Lamm Vanda akadémikus ismertette. Kovács Péter ugyancsak a környezeti monitoring problémamegoldásban betöltött szerepére emlékeztetett egy másik, - hozzánk közelebbi - nemzetközi vita, a Rába-habzás vitája kapcsán.

Örvendetes, hogy éppen a konferencia előtt érkezett Illés Zoltántól válaszlevél a szigetközi monitoring pénzügyi gondjaival kapcsolatos kérésre; levele szerint "minden lehetséges intézkedést megteszünk, hogy a korábbi évek támogatási szintjét biztosítani tudjuk".

Budapest, 2010. november 24.

Összeállította: Hajósy Adrienne

Melléklet: Tájékoztató a munkacsoport tevékenységéről

Tájékoztató

az MTA Szigetközi Munkacsoport

tevékenységéről

1993 – 2010

1992. november 6-án, néhány nappal azután, hogy a csehszlovák fél egyoldalúan elterelte a Dunát, az Országgyűlés meghozta 69/1992.(XI.6) számú határozatát. Ebben – többek között – felkérte a Magyar Tudományos Akadémiát a Szigetközben végzendő ökológiai kutatások koordinálására, illetőleg a Környezetvédelmi és Területfejlesztési Minisztériumot az ökológiai alapelvű táj- és területfejlesztési tervek kidolgozására. Az OGY határozat azt is kimondja, hogy mindkettőnél vegyék figyelembe a helyi szakemberek tapasztalatait is.

Kosáry Domokos, az MTA elnöke Láng Istvánt, az MTA akkori főtitkárát bízta meg egy létrehozandó tudományos csoport, a Szigetközi Munkacsoport vezetésével.

2008. július 1-jén Pálincás József, az MTA elnöke - kérésére - felmentette Láng Istvánt a munkacsoport vezetése alól, és Lamm Vandát, az MTA Jogtudományi Intézetének igazgatóját bízta meg az elnöki teendőikkel.

A szigetközi munkacsoport tevékenységét a folyamatosság és a stabilitás jellemzi. A munkacsoport monitoring jellegű méréseket végez a környezetvédelmi tárca finanszírozásával. Adataik kiegészítik az állami törzshálózat szigetközi méréseit. A munkacsoport bekapcsolódott a hágai eljárással és a szigetközi kérdéskörrel kapcsolatos vizsgálatokba. Közéjük tartoznak például a magyar-szlovák közös monitoring élővilággal kapcsolatos mérései, eredményeinek értékelése.

A munkacsoport széles körű tudományos összefogást valósít meg a szerteágazó szigetközi problémakör tanulmányozására; folyamatosan fenntartja az időről időre szükséges értékelő elemzések készítéséhez szükséges, szakterületek közötti együttműködést.

A munkacsoport tevékenységében számos kutatóhely vett részt az évek folyamán (a dőlt betűvel jelölt intézmények jelenleg is dolgoznak a munkacsoport keretében):

- MTA Földrajztudományi Kutatóintézet
- MTA Geodéziai és Geofizikai Kutatóintézet
- *MTA Magyar Dunakutató Intézet*
- *MTA Jogtudományi Intézet*
- *ELTE Növényrendszertani és Ökológiai Tanszék*
- *Erdészeti Tudományos Intézet*
- *Magyar Állami Földtani Intézet*
- Magyar Állami Eötvös Lóránd Geofizikai Intézet
- *Magyar Természettudományi Múzeum Állattára*
- *Magyar Természettudományi Múzeum Növénytára*
- *Nyugat-Magyarországi Egyetem Növénytan Tanszék*
- *Nyugat-Magyarországi Egyetem Szigetközi Kutatóközpont*
- VITUKI Hidrológiai Intézet

1995 óta működik – kormányközi egyezmény alapján – a szigetközi vízpótlás magyar-szlovák közös monitoringja. A szlovák félnek átadott tizennégy magyar adatcsoport részeként a munkacsoport az alábbi adatköröket bocsátja rendelkezésre:

- talajnedvesség;
- erdészeti monitoring;
- növénycönológia;
- makrofitonok;
- zooplankton;
- puhatestűek;
- kérészek;
- szitakötők.

A munkatársak részt vesznek az adatok közös értékelésében, az éves jelentések készítésében. 2006. májusában a környezetvédelmi tárccal közösen szervezett konferencián a szlovák kutatókkal együtt értékelték a közös monitoring 10 éves tevékenységét.

A tevékenység pénzügyi támogatását a környezetvédelmi tárca biztosítja. A támogatás éves összege sajnos, csökkenő tendenciát mutat:

év	millió forintban
2003	116,5
2004	99,5
2005	71,0
2006	74,7
2007	58,0
2008	60,2
2009	21,2
2010	11,8

A Szigetköz környezeti állapotáról és a monitoring eredményeiről a környezetvédelmi tárcával közösen több nyilvános konferenciát és vitafórumot rendezett a munkacsoport.

A konferenciák jegyzéke:

- Budapest, MTA Székház, 1995. február 21.
- Budapest, MTA Zenetudományi Intézet, Kodály-terem, 1996. március 20.
- Budapest, Magyar Természettudományi Múzeum, 1997. február 5.
- Budapest, MTA Székház, 1999. február 10.
- Mosonmagyaróvár, Nyugat-Magyarországi Egyetem, 2002. február 20-21.
- Budapest, MTA Székház, 2003. április 14.
- Mosonmagyaróvár, Nyugat-Magyarországi Egyetem, 2004. február 20.
- Budapest, MTA Székház, 2005. május 19.
- Mosonmagyaróvár, Nyugat-Magyarországi Egyetem, 2006. május 25-26.
- Budapest, MTA Jogtudományi Intézet, 2007. szeptember 25.
- Ásványráró, Természetvédelmi kutatóház, 2008. október 17.
- Budapest, MTA Jogtudományi Intézet, 2009. április 17.
- Budapest, MTA Jogtudományi Intézet, 2010. május 7.

A munkacsoport közreműködésével az alábbi fontosabb kiadványok készültek:

Magyar Tudományos Akadémia, *Szigetköz – környezettudományi kutatások, környezeti állapot, ökológiai követelmények*, Budapest, 1993, 145 oldal

Commission of the European Communities, Republic of Hungary, Slovak Republic, Working Group of Monitoring and Water Management Experts of the Gabčíkovo System of Locks, *Assessment of Impacts of Gabčíkovo Project and Recommendations for Strengthening of Monitoring System, Data Report*, Budapest, November 2, 1993, p.71

Commission of the European Communities, Republic of Hungary, Working Group of Monitoring and Water Management Experts of the Gabčíkovo System of Locks: *Report on Temporary Water Management Regime*, Bratislava, December, 1, 1993, p.71

Expert Group of the Hungarian Academy of Science, *Environmental Risks and Impact Associated with the Gabčíkovo-Nagymaros Project*, Budapest, April, 1994, p.91

Expert Group of the Hungarian Academy of Science, *Ecological Conditions in the Szigetköz*, Budapest, 1996. p.102

Expert Group of the Hungarian Academy of Science, *Studies on the Environmental State of the Szigetköz after the Diversion of the Danube*, Budapest, 1997, p.131

MTA Szigetközi Munkacsoport, *A Szigetköz környezeti állapotáról*, Budapest, 1999, p.202

Hungarian-Slovak Environmental Monitoring on the Danube, 1995-2005, Hungarian Section, Mosonmagyaróvár, 25-26 May, 2006

VITUKI Környezetvédelmi és Vízgazdálkodási Kutatóintézet Kht. - MTA Szigetközi Munkacsoport, *Javaslat a Felső-Dunán kialakított monitoringrendszerek összehangolására*, Budapest, 2006 november, p. 75

MTA Szigetközi Munkacsoport, *A Szigetközről és a bős-nagymarosi vízlépcsőrendszerről*, Budapest, 2007, p.47

Az utóbbi időben az önálló kiadványok száma csökkent, mert a munkacsoport 1996 óta internetes formában teszi közzé az eredményeket. A honlap címe: www.szigetkoz.biz.

A szigetközi vízpótlás magyar-szlovák közös monitoringjának eredményeit a tárca a www.szigetkozi-monitoring.hu internetes honlapon teszi közzé. A honlapot a munkacsoport munkatársai fejlesztették, és tartják naprakész állapotban.

A munkacsoport közreműködik a környezetvédelmi tárca honlapjának fejlesztésében. A www.bosnagymaros.hu honlap környezeti információit a testület szakértői állították össze.

A szigetközi kutatásokról és a monitoringról készült tekintélyes mennyiségű dokumentumot és tanulmányt a munkacsoport a Nyugat-magyarországi Egyetem Szigetközi Kutató központjában létesített archívumban őrzi, és könyvtárként biztosítja a kutatók számára az anyagokhoz történő hozzáférést.